

ÖTANAZİ: TANIM VE TARİHÇE

Euthanasia: Definition and History of Euthanasia

Nursel Gamsız Bilgin¹¹Assoc. Prof. Dr., Mersin University School of Medicine, Dept. of Forensic Science

ÖZET

Ötanazi; tıbbın elinde bulundurduğu olanaklarla iyileştiremediği ve nitelikli bir yaşam da sağlayamadığı hastaların yaşamlarının, içinde buldukları belli koşullarda ve biçimde sona erdirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Eski Yunancadan gelen ötanazi eu= güzel, tanasium= ölüm anlamındadır.

Ötanazi kavramı günümüzdeki anlamına yakın olarak ilk kez İngiliz filozof ve bilim adamı Francis Bacon tarafından kullanılmıştır.

“Bineceğim gemiyi, oturacağım evi seçiyorsam, ölümümü de seçmeliyim” diyen Neron’un hocası Seneca kendi iradesi Neron’un izni ile intiharı seçmiştir.

Ötanazinin yasallaşması için çalışmalar XX. yüzyılda başlamıştır. 1970’li yıllardan sonra birçok ülkede ötanazi cemiyetleri kurulmuştur. 1988 yılında “Dünya Ötanazi Birliği” oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ötanazi, Francis Bacon, Dünya Ötanazi Birliği

ABSTRACT

Euthanasia is defined as ending the life of patient who cannot be treated and/or provided with adequate life quality by available medical practices. Euthanasia from Ancient Greek means eu = beautiful and tanasium = death. The concept of euthanasia as close to that today for the first time used by the British philosopher and scientist Francis Bacon. “You’re boarding the ship, choosing to sit home, you should choose at my death,” said Seneca coach Nero and with the permission of his own will chose suicide.

Studies for the legalization of euthanasia of the 20th century began. Euthanasia Societies in many countries has been established after 1970. In 1988, the “World Association of euthanasia” was formed.

Keywords: Euthanasia, Francis Bacon, World Euthanasia Association

“Dünyaya geldiğimiz gün bir yandan yaşamaya,
Bir yandan ölmeye başlarız”
Montaigne

TANIMLAR

Ötanazinin kelime anlamı, türleri ve yapılaş şekilleri ile ilgili pek çok tanım bulunmaktadır. Kelime anlamı olarak Grekçeden gelen ötanazi Eu= güzel, Tanasium= ölüm anlamını ifade eder (1-4).

Bunun dışında;

“Tıbbın elinde bulundurduğu olanaklar ile iyileştiremediği ve nitelikli bir yaşam da sağlayamadığı hastaların içinde buldukları durumu belli koşullarda ve biçimde sona erdirmek”;

“Ölümün kaçınılmaz olduğu ve tıp biliminin verilerine göre iyileştirilmesi olanağı olmayan ve dayanılmaz acılar içinde olan kişinin tıbbi yollarla öldürülmesi, tıbbi yardımın kesilmesi”;

Lokman Hekim Journal, 2013;3(2):25-31

Received: 08.04.2013; Accepted: 13.05.2013

*Correspondence Author: Nursel Gamsız Bilgin, Mersin University School of Medicine, Dept. of Forensic Science, Zeytinlibahçe C. 33079 Mersin – Türkiye
nurselbilgin@yahoo.com*

“Tibben şifasız ve kurtuluşu imkânsız bir hastalığa yakalanan ve ıstıraplar içinde kıvranan bir kimseyi acılarından bir an önce kurtarmak amacıyla öldürme”;

“Birisini dayanılmaz ıstıraplardan kurtarma”;

“Yaşamın sonu ile ilgili karar verme hakkı” ;

“İstıraplar içinde ölmekte olan birinin acılarının hayatının kısaltılmasıyla hafiflemesi, “kurtuluşu imkânsız ve şifasız bir hastalığa yakalanana ıstırapı dindirmek amacıyla ölüme yol açacak bir biçimde icra-i bir hareketle yapılan yardım”;

“Tibbin ulaştığı gelişmişlik düzeyine bağlı olarak iyileştiremediği aynı zamanda nitelikli bir yaşamda sağlayamadığı hastaların istemeleri durumunda yaşamlarının sona ermesine olanak sağlanması”;

“İyileşemeyeceği ve dayanılmaz acıları ölümüne kadar süreceği tıbben benimsenmiş olan, durumu kendisi ve yakınlarınca bilinene, zihinsel yeterliliğe sahip bir kişinin, kendi bilinçli özgür iradesi ile vermiş olduğu karar üzerine kendisini tedavi eden hekim aracılığı ile acısız bir biçimde hayatının sonlandırılması” gibi tanımları da mevcuttur.¹⁻¹⁰

Ötanazi kavramını günümüzdeki anlamına yakın içerikte ilk kez İngiliz filozof, bilim adamı, avukat, hukukçu, devlet adamı ve yazar olan Francis Bacon tarafından kullanılmıştır. Hekimin görevinin, acısına son vererek hastayı tedavi edip iyileştirmekle sınırlı olmadığını, bunun başarısız olduğu durumlarda ona rahat ve kolay bir ölüm sağlamayı da içerdiğini savunmuştur.^{2,6,10,11}

TARİHÇE

Ötanazi, ölme hakkı, kişinin yaşamı terk etme hakkı ve intihar kavramları ile ilgili tartışmalar eski Yunan ve antik Roma kültürlerine kadar dayanmaktadır. Antik çağ felsefesinde ölüm ve ölümden sonraki yaşam kavramları üzerinde oldukça fazla durulmuş ve ruhun ölümsüz olduğuna inanılmıştır. Bu dönemde “soylu insanın kendini hastalıklı bir beden içinde görmekten ve görülmekten kaçınma, yaşlılığın getirdiği titreklik ve bunaklığın hâkimiyetine girmekten kurtulma isteği dolayısı ile soylu insan için bu durumda yaşamının onuru ile bağdaşmadığı” düşünce anlayışı olduğu bilinmektedir.^{3,6,7,9}

Pythagoras insan yaşamının ruhani yaşam olduğu, ruhun geçici bir süre bedende konakladığı, beden ölür ölür ölür ölür ruhun dengelerini bozacağı, tanrının var ve insanın görevinin tanrının emirlerine uymak olduğu, dolayısı ile tanrının intiharı yasakladığı görüşünü savunmuştur. Pythagoras Mısırlılardan aldığı Ruh Göçü öğretisine göre “ruh ölümsüzdür, vücut yok olunca her defasında meydana gelen bir başka varlığa girer ve bütün varlıkları dolaşır yeniden o zaman doğan bir insan vücuduna girer” düşüncesini benimsemiştir. Aynı zamanda bu görüş tek tanrılı dinler tarafından da yaşamın kutsallığı olarak savunulmuş, Tanrının işine karışılmayacağı görüşüyle ötanazi reddedilmiştir.^{4,7,9,10}

Sokrates insan ruhunun ölümsüz olduğunu, öldükten sonra ruhun nefesle vücudu terk ettiğini ve kaybolmadığını, bir ahiret hayatı olduğunu kabul etmiştir. Bu düşüncelerinden dolayı idama mahkûm edilmiş ve Sokrates’in idamını gerçekleştirmek için baldıran otu, kullanılmıştır.^{9,11,12}

Diğer bir antik çağ düşünürü olan Platon birçok yazar tarafından intihara dini temellere dayanarak karşı çıkan filozof olarak değerlendirilir. Ona göre ruh ölümsüzdür, yaşam ölüme hazırlıktır, ruh beden içine hapsedilmiştir, ölüm ile birlikte bu hapisneden kurtulacak ve özgürlüğe kavuşacaktır. Ancak bir taraftan da kişinin ölümünün kendisi için daha iyi ise o kişinin kendisine iyilik yapmasının niçin engellendiğini sormuştur. Platon “Devlet” adlı eserinde tedavisi mümkün olmayan veya sürekli sakatlık durumlarında hekimin tedaviyi kesmesi anlamında ötanazi uygulamasını haklı hatta gerekli bulduğunu belirterek intihar ile ilgili düşüncelerini yumuşatmıştır. Kanunlar kitabında “akılcı intihar” türlerinden söz etmiştir.^{3,8,9,13}

Platon’un öğrencisi olan Aristoteles intihara karşı olan en etkili filozof olarak bilinir. Aristoteles’e göre ruhu bedenden ayırmak mümkün olmayıp, konuya üretkenlik temelinde yaklaşarak bireyin devlete üretmekle yükümlü olduğunu ve intihar ederek bu yükümlülüğünden kaçtığını öne sürerek intihara karşı olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda toplum için büyük bir yük olduğu düşüncesi ile sakat doğmuş çocukların öldürülmesinin (infantisid) yasal olmasını savunmuştur.^{2-4,6,9}

Stoacılar göre ölme hakkını kullanma bir kaçış olarak kabul edilmiş kurucuları Zenon 98 yaşında yaralanan ayağının şiddetli acısı nedeni ile intihar etmiştir.^{8,9}

Hipokrat yemininde yer alan ötanazi yasağı antik çağda ötanazinin uygulanmadığına bir delil olarak kabul edilir. Yemin nedeni ile bugün pek çok hekim ötanazi uygulamasının tıp mesleği değerlerine aykırı olduğunu savunur. Hipokrat kendine atfedilen antta hekimin hastasını iyileştirmek, şiddetli ağrılarını dindirmekle görevli olduğu, istek üzerine bile olsa hastaya zehir vererek onun hayatına son vermemekten men ettiği yer almaktadır.^{2-4,14}

Eski Roma'da bir hekimin hastasının acılarına son vermek için onu öldürmek istemesi suç sayılırdı ve bu eylem kasten adam öldürme olarak değerlendirilirdi. Seneca intiharı insanların ve hastalığın insafsızlığından kaçma olanağı veren büyük bir özgürlük olarak tanımlamaktadır. "Bineceğim gemiyi, oturacağım evi seçiyorsam, ölümümü de seçmeliyim" diyen Neron'un hocası Seneca kendi iradesi, Neron'un izni ile intiharı seçmiştir.^{2-4,8-10}

Ortaçağ'da kilisenin güçlenmesi ve Hıristiyanlığın yaygınlaşması Avrupa'nın siyasi, sosyal ve düşünsel yaşamına egemen olmaya başlamış, Hıristiyanlık tek ve mutlak doğru kabul edilmiş, felsefe bilim ve hukuk dinin etkisi altında kalmıştır. Kişinin kendi canına kıyması veya başkalarının canına kıyması kesinlikle yasak kabul edilmiştir. Antikçağın aksine Hıristiyanlığın yükselişi ile ötanazi konusundaki görüşler azalmaya başlamıştır. Hıristiyanlık tarihinin önemli isimlerinden Augustine intiharı yoğun bir şekilde eleştirmiş ve intiharı 10 Emir'den altıncısı olan "öldürmeyeceksin" emrine karşı bir hareket olarak görmüştür. Nitekim Hıristiyanlığın genel görüşü bu olmuş ve 325 yılında, Roma İmparatorluğu'nun resmî dininin Hıristiyanlık olarak ilan edilmesiyle birlikte intihar katli ile eşdeğer görülmüştür. İntihar edenlerin Hıristiyan mezarlıklarına gömülmesine karşı çıkılırken, intihar edenlerin mal varlıklarına da el konulmaya başlanmıştır.^{3,6,7-10}

İlk kez Romalılar döneminde açılan ve terminal dönemdeki hastalara, mevcut tedavi yöntemlerinin denenmesine karşın sonuç alınmamasından dolayı aktif tedavi uygulanmadığı, palyatif bakım yapıldığı, rahatsız edici semptomların kontrol edildiği ve yaşam kalitesinin mümkün olan en iyi seviyede tutularak yaşamlarının son dönemlerini geçirdikleri kurumsal yapılar olan Hospis'ler (Latince'de hopes= "misafir", "misafirperverlik", "yabancı" ve "otelci", hospitium "misafirperverlik", "iyi ağırlama", "misafirhane") bir dinlenme yeri olarak açılmıştır. Bu kurumlar MS IV. yüzyıla dini kuruluşlara devredilmiş ancak Ortaçağ sonlarına doğru birçoğu kapatılmış ya da manastırlara dönüştürülmüştür.^{10,15}

Yeniçağ'da Reform hareketleri ve Rönesans ile birlikte kilisenin baskıcı gücü azalmaya başlamış, hak ve özgürlük kavramları ile buna paralel olarak da ötanazi tartışılmaya başlanmıştır.

On altıncı yüzyılda İngiliz yazar, devlet adamı ve hukukçu Thomas Moore var olmayan kurgusal adada geçen Ütopya isimli eserinde; iyileşmesi mümkün olmayacak hastaların fazla acı çekmelerini önlemek için ölmelerini doğru bulduğunu, ruhun ölümsüzlüğüne inanıldığı için kişiye telkinde bulunulduğunu, eğer kişi ölmek isterse bir uyuşturucuyla hayatına son verildiğini, istemeyen kişinin ölümüne izin verilmediğini, intihar eden kişilere ise iyi gözle bakılmayarak cesetlerinin pis bir bataklığa atıldığını yazmıştır.^{7,16} Ahlaki değerlerin eleştirildiği, başkaldırıların arttığı, Hıristiyanlıkta intiharı yasaklayan azizlerin sorgulandığı süreç olarak tanımlanan XVII. yüzyılda Avrupa ülkelerinde ötanazi sözlüklere girmeye başlamış, yaşamın ölümden daha korkunç olduğu hallerde ötanazi gerektiği görüşü savunulmaya başlanmıştır. On yedinci yüzyılda "pozitif bilimler ile insan hayatını uzatmanın yollarının bulunması veya ümitsiz durumda olup acı çekenlerin ıstıraplarına son verilmesi gerektiğini" belirten Francis Bacon ötanazi kavramını günümüzdeki anlamına yakın anlamda kullanan İngiliz filozof ve hukukçudur. Bacon hekimin görevinin, acısına son vererek hastayı tedavi edip iyileştirmekle sınırlı olmadığını, bunun başarısız olduğu durumlarda ona rahat ve kolay bir ölüm sağlamayı da içerdiğini savunmuştur.^{7,8,12,13}

Bacon ötanaziyi interiyo ve eksteriyo olarak ikiye ayırmış; interiyo ötanazinin ruhun, eksteriyo ötanazinin ise vücudun ölüme hazırlanması olduğunu ve ruhu hazırlama görevinin din adamlarına ait olduğunu belirtmiştir. Doktorun görevinin hastayı tedavi etmek, ıstırapları azaltmak olduğunu, ıstırapları azaltmanın sadece iyileştirmekle değil, bazen de hastaya rahat ve kolay bir ölüm sağlamak suretiyle de yapılabileceğini belirtmiştir.^{2-4,7,9,12}

İlginç bir anekdot olarak Napolyon 1799'da Mısır seferi sırasında vebaya yakalanan askerlerin orduya ayak bağı olacağı düşüncesi ile ordu hekimlerinden askerlerinin yaşamına son vermek için öldürücü bir ilaç sağlanmasını istediğinde "hekimin görevinin insanları öldürmek değil tedavi etmek olduğu" cevabını almıştır.^{2,3,7,8}

Ötanazinin tatbiki suretiyle birini öldürenin cezasını hafifleten ilk kanun Büyük Friedrich zamanında çıkarılan 1794 tarihli Prusya Devleti için Umumi Memleket Hukuku'dur.²²

Teknolojinin gelişimi ve endüstrileşmeyle birlikte toplumdaki değişimlere dayalı dinamik ahlak anlayışı ile ölümcül hastalığı olan ve dayanılmaz fiziksel ağrı içinde yaşayan hastaları yaşamını uzatma ya da ne gibi durumlarda uzatılacağı ikilemleri yanında, hastaların kendi kararları ile tedavilerinin durdurulması ve acısız ölümün gerçekleştirilmesi de benimsenmeye başlanmıştır.^{2-5,17}

Ötanazinin yasallaşması için çalışmalar XX. yüzyılda başlamıştır. Konu özellikle Amerika ve Avrupa'da yoğun olarak etik, dini, bilimsel, sosyolojik ve felsefi yönleri ile ele alınmıştır. Yirminci yüzyılın ilk yarısında ötanaziye izin veren çeşitli kanun çıkarma girişimleri başarısızlığa uğrarken, aynı yüzyılın ikinci yarısından sonra kimi devletler bazen içtihat yoluyla bazen de kanun yapma yoluyla ötanaziye onay vermişlerdir.^{6,7,9,17,18} Yirminci yüzyılın başlarından itibaren, belirli şartlarda hastaların yaşamlarına son verebilmesini amaçlayan çabalar, 1930'lu yıllarda örgütlü bir harekete dönüşmüştür.

Amerika'da 1906'da Iowa eyaletinde Dr. Gregory ötanazi ile ilgi kanun teklif etmiştir. Teklif, tedavi edilmeyen bir hastalığa tutulanların, yaralanma vücutları tamamen deforme olanların ve akıl hastası küçüklerin öldürülmelerini ilişkin hüküm bulunmaktaydı. İngiltere'de 1935'de Dr. Millard tarafından kurulmuş olan "Gönüllü Ötanazi Cemiyeti" ötanazi cemiyetlerinin en eskisi olarak bilinir. Derneğin bir toplantısında şifası olmayan ölümcül ve ıstıraplı hastalığa yakalananlara gerekli tedbirler alınması sonrası ötanazi uygulanmasının arzu edilen bir işlem olduğu kararı verilmiş, hukukçuların yardımı ile taslak hazırlanmıştır.^{4,5,19,20,22}

Bu derneklerin ikincisi, 1938'de ABD'de kurulan, "Amerika Ötanazi Cemiyeti"dir. 1946'da Amerikan Ötanazi Derneği başkanı Dr. Rob Dickinson tarafından hazırlanan ve 1500 doktor ve rahip tarafından desteklenen kanun tasarısı New York eyaletine sunulmuştur. İstemli aktif ötanaziyi yasalaştırma konusunda yoğun bir çaba sarf eden ancak başarılı olamayan her iki cemiyetin faaliyetleri II. Dünya Savaşı'nın başlaması ile birlikte eski hızını kaybetmiştir.^{2-4,14,20-23}

ABD'de 1960'lı yılların ortalarında ölmekte olan tüm hastalara kalp-akciğer canlandırması (CPR) yapılmaktayken bazı hastalarda bunun yararının olmayacağı görüşü ortaya çıkmış, hekim ve hemşireler "walk slowly to the bad=yatağa yavaş yürü" görüşünde birleşmişlerdir. Hasta ve ailesi ile herhangi bir anlaşma olmaksızın bu uygulama sıklıkla yapılmaya başlanmıştır. 1970'lerde dava edilme korkusu hekimleri tedirgin etmeye başlamış olsa da "Do Not Resuscitate=canlandırma yapma" (DNR) istemi vermesi zorunlu kılınmıştır.^{1,14,17,23}

İlk kez 1960'lı yıllarda tanımlanmasından sonra CPR hekimler tarafından kalbi duran tüm hastalara uygulanır olmuştur. Ancak bunu bir problem olarak gören American Medical Association (AMA) 1974'de "CPR'in amacının ani ve beklenmeyen bir ölümü engellemek olduğu, ölümün kaçınılmaz olduğu, geri dönüşü olmayan hastaların terminal döneminde CPR endikasyonu olmadığını belirlemiştir. Bu yaklaşım sonrası RET (Resüsite Etmeyiniz) talimatları, servis ve yoğun bakımlarda yaygın şekilde uygulanmaya başlamıştır.^{1,14,17,23}

1976'da ABD'de ilk olarak Doğal Ölüm Yasası ile hastanın hastalığın belli aşamalarına girmesi halinde ölmek istediğini belgeleyen "önceden verilmiş direktifi" doğrultusunda pasif ötanazi uygulamasını tanımıştır.^{9,12}

XX. yüzyılın ikinci yarısında ilk kalp naklini gerçekleştiren Dr. Christian Bernard tedavisi olmayan 80 yaşındaki acılara dayanamayan annesinin ricası üzerine hayatını sonlandırdığını anılarında belirtmiş ve etik açıdan eleştiriler almıştır.^{1,14,17}

Alman Cerrah Dr. Hackethal acılar ile kıvranan yaşlı hastaların kendi istekleri ile ölmelerine yardımcı olmanın hekimin görev olduğuna inanmış ve "Hipokrat andını" etik anlayışa uymadığı gerekçesi ile basının önünde yakmıştır.^{3,6,7}

1970'lerde "şerefiyle ölüm" kavramı gündeme gelmiş ve hastalığın son döneminde olan kişinin hayatını uzatacak tıbbi tedaviyi reddetme hakkı olarak tanımlanmıştır.^{3,7,5,20}

1970'li yıllardan sonra birçok ülkede Ötanazi Cemiyetleri kurulmuştur. Ötanazi yanlılarının kurduğu "Hemlock Topluluğu" yaptıkları propagandalar ile ötanazinin yasalaşması için çalışmıştır.⁷

İngiltere'de 1970 yılında Dr. Gray ötanazinin yasal uygulaması için haklar listesi geliştirmiştir.

New Jersey Yüksek Mahkemesinin 1976'da, Karen Ann Quinlan hakkında verdiği karar ile yaşam destek tedavilerinin, hasta veya hasta yakınlarının istekleri doğrultusunda kesilebilmesi için ilk yasal adım atılmıştır. Bunun takip eden süreçte mahkemeler farklı kararlar vermiş olsa da özellikle ABD'de çok sayıda örnek kararlar oluşmuştur.¹⁹

1980'li yıllardan itibaren Hollanda'da hem aktif hem de pasif ötanazi, ABD'de ise sadece pasif ötanaziye izin verilmeye başlandı. Hollanda ve Belçika ötanaziye hukuka uygun hale getiren yasalar çıkarmışlardır.^{6,20}

1988 yılında "Dünya Ötanazi Birliği" oluşturulmuş ve "World Right to Die Newsletter" isimli yayın organı da çıkarmışlardır.^{3,6-8}

Yaşam destek tedavilerinin başlanmaması veya başlanmış tedavilerin kesilmesi adı altında atılan en önemli adım 1990'da Society of Critical Care Medicine (SCCM) tarafından yayınlanan rapordur. Bu raporda "yaşam destek tedavilerinin hasta ve yakınlarının isteği doğrultusunda ya da hekim tarafından tedavi hedeflerine ulaşmanın mümkün olmayacağına görüldüğü durumlarda başlanmaması veya kesilmesinin etik açıdan uygun olduğu belirtilmiştir.^{2,1,14,20-26}

1990'larda Dr. Jack Kevorkian'ın uygulamaları ile ötanazi tartışmaları yeniden alevlenmiştir En son Michigan'da 1992'de hasta istemi ile aktif ötanazi yaptığı için cinayet ile suçlanmış ve mahkûm edilmiştir. Kevorkian ötanaziye son medeni hak olarak tanımlamıştır.⁷

1992'de Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve Avrupa Tabip Birlikleri ile Roma'da yapılan toplantıda tedavisi mümkün olmayan hastaların onurlu ölüm hakkına sahip oldukları kabul edilmiştir.^{2-6,9,22}

Hollanda hukukunda ötanaziye ilişkin gelişme 1973 tarihli bir mahkeme kararı ile başlamıştır. Bu davada bir pratisyen hekim Dr.Postma serebral hemorajili, paroplejik, sağır ve konuşma zorluğu olan annesinin yaşamını sona erdirmekten yargılanmıştır⁹. 1976 yılında Ötanazi cemiyeti kurulmuş, 1994 yılında gönüllü aktif ötanaziye legal olarak kabul etmiş bunu içtihatlar ile desteklemiştir. 2000 yılında referandum yapılmış 2001 yılında bir kanun ile aktif ötanazi ile ilgili yasal düzenleme yapılmıştır.^{1,5-9,18,21-27}

ABD Oregon Eyaletinde 1994'de "Onurlu Ölüm Yasası" yürürlüğe girmiştir.^(2-4,7,9)

Avusturya'da 1995'de son dönem hastaların ölüm için hekimden yardım alabilecekleri yasal olarak kabul edilmiş ve "Ölümcül Hastaların Hakları Yasası" 1996'da Avusturya'nın kuzey bölgesinde yürürlüğe girmiştir.^{9,20-28} Ancak 1997'de Avusturya'nın devlet yapısı nedeni ile kuzey bölgesinin böyle bir yasa çıkaramayacağı gerekçesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.^{6-8,26}

"DOKTOR ÖLÜM" JACK KEVORKIAN

Her ne kadar hekim yardımcı intihar kavramı içinde tartışılrsa da Kevorkian'ı anmadan geçmek olmaz:

1987'de Michigan'daki bir mahalli gazeteye şu ilan verilmişti: "Ölümcül hastalığı olup da onuruyla ölümü seçenlere danışmanlık yapılır." İlanı verenin kartvizitinde "Jack Kevorkian. Tıp Doktoru Özel Ölüm Elçiliği Sadece randevu ile" yazmaktadır.

Kevorkian, kendi icadı olan ve Mercitron adını verdiği ölüm makinesi ile kısa sürede medyada büyük ilgi toplamıştır (*Resim 1*). Ölmek isteyen kişi, makinenin bir düğmesine basarak vücuduna potasyum klorid enjekte etmekte ve birkaç dakika içinde, hiç acı çekmeden, ölümlü buluşmaktaydı.

İlk randevuyu, 1990'da Alzheimer hastası Janet Atkins almıştı. Kevorkian'ın eski Volkswagen minibüsünün arkasında koluna zehiri enjekte ederek, Atkins'in 54 yıllık ömrünün son yıllarında çektiği acılara son vermişti. Takip eden yıllarda, Kevorkian toplam 130 kişinin ölümüne yardımcı olmuştur. Kilise, tıp dünyası ve Michigan savcılarının şiddetle karşı çıktığı bu performanslar sonucunda

doktorluk yapması yasaklanan, ancak eyalette ötanazi karşıtı bir yasa olmadığı için hapse atılmayan Kevorkian işine devam etti. Olan biteni basın aracılığı ile izleyen Amerikan halkı ikiye bölünmüştü. Bir tarafta acı çeken, çaresiz insanların ölme hakkını savunanlar, diğer tarafta ise Dr. Jack Kevorkian'ı Tanrı'dan rol çalmakla suçlayan muhafazakâr kesim vardı. 1999'da Michigan'da bir mahkeme jürisi, Dr. Jack Kevorkian'ı ölümcül bir hastaya iğne yaparak öldürmekten (ötanazi) suçlu buldu. Kevorkian savunmasında hastaların daha fazla acı çekmesini önlemek için ölmelerini sağlayarak onlara iyilik yaptığını belirtmiştir. 1 Haziran 2007 tarihinde ABD Yüksek İdare Mahkemesinin davayı reddetmesi üzerine tahliye edilmiştir. (4,7,9,30)

JAIN'S WAY: ELVEDA SEVGİLİM

"Kahvaltı tepsisini karımın başucuna bırakmak üzereyken kafasını kaldırıp yüzüme baktı; zamanı geldi mi? diye sordu.

"Evet sevgilim zamanı geldi" diye yanıtladım.

"Tamam, o zaman" dedi sakince. Saat 1'de öleceğim. Böylesi daha iyi. Karar vermiş olduğumuz için mutluyum."

İki fincan kahve hazırladım, her ikisine de süt koydum ve fincanlardan birinin içime toz haline getirilmiş, güçlü ağrı kesiciler ve uyku haplarını içeren sıvıyı ekledim. Ölümcül olacağını biliyordum. Odasına döndüğümde, içinde ilaç olan fincanı ona uzattım.

"Bu mu?" diye sordu.²⁹

SONUÇ

Ötanazi kavramı antik çağdan beri tartışılmaktadır. Dünyada farklı ülke ve toplumların sahip olduğu değerler değiştikçe tartışılmaya da devam edecektir. İçinde bulunduğumuz yüzyılda tıp, hukuk, felsefe ve etik tarafından ölme hakkı olduğu kabul edilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Dikmen Y. Yoğun bakımda hastadan desteği çekme ve etik, Ötanazi. In: Medikal etik, (doğum, ölüm süreçleri ve yaşamın anlamı. Hatemi H, Doğan H (eds). Yüce yayım. 2001: 35-41.
2. Oğuz NY. Ötanaziye Etik Yaklaşım. Tıp etiği açısından yaşamın son döneminde karar verme süreçleri. In: Medikal etik, (doğum, ölüm süreçleri ve yaşamın anlamı. Hatemi H, Doğan H (eds). Yüce yayım. 2001: 61-67.
3. Öz F. Ötanazi. Türkiye Klinikleri Tıbbi Etik. 1998;6(1):40-47.
4. Terzioğlu A. Euthanasie (ötanazi) ve getirdiği etik sorunlar. Türkiye Klinikleri Tıbbi Etik 1994;2(1):16-22.
5. Darbyshire P. Euthanasia: Whose life? Whose decision? Nurse time 1987;83(45):26-29.
6. Elçioğlu Ö, Gündüz T, Köşgeroğlu N. Tıp, Hukuk ve Etik açıdan Euthanasia. Tıbbi Etik, 1994;2(2):64-70.
7. Özkara E. Ötanazi'de temel kavramlar ve Güncel tartışmalar. Seçkin yayınevi, Ankara, 1.baskı, 2001.
8. Güven K. Kişilik hakları ve ötanazi. Nobel yayın dağıtım. Ankara, 2000,
9. İnceoğlu S. Ölme Hakkı, Ötanazi. Ayrıntı yayınları. 1.baskı 1999 İstanbul.
10. Demirhan EA. Tıp Tarihi ve Deontoloji Dersleri. Uludağ Üniversitesi Basımevi, 1994:225-33.
11. Gül A. Nitelikli Yaşam Hakkı İçin Ötanazi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Yüksek Lisans Programı Bitirme Tezi, 2005.
12. Pappas MP. Recent historical perspectives regarding medical euthanasia and physician assisted suicide. British medical Bulletin 1996;52(No.2):386-393.
13. Karahisar F. Ölümcül hasta, hemşire ve hekimlerin ölüm ve ötanaziye ilişkin görüşlerinin incelenmesi. Yüksek Lisans tezi, 2006, Erzurum.
14. Akpir K. Yoğun Bakım hastalarında hasta desteği ve devamı ile ilgili kararın verilmesi. In: Medikal etik, (doğum, ölüm süreçleri ve yaşamın anlamı. Hatemi H, Doğan H (eds). Yüce yayım. 2001: 28-34.
15. Isıkhan V. Terminal dönemdeki kanser hastalarının ölüm yeri tercihler. Türk Onkoloji Dergisi 2008; 23: 34-44.
16. Urgan M. Ütopia . Ankara: İş Bankası Yayınları, 2000.
17. Van Der Maas PJ, Van Delden JJ, Pijnenborg L, Looman CW. Euthanasia and other medical decisions concerning the end of life. Lancet. 199,14;338(8768):669-74.
18. Standarts for cardiopulmonary resuscitation (CPR) and emergency cardiac care (ECC). JAMA 1974: 227 (supp 1): 833-868.
19. <http://dying.about.com/od/ethicsandchoices/p/Karen-Ann-Quinlan-A-Pioneer-In-The-Right-To-Die-Movement.htm>. (Son erişim tarihi: 02.04.2013)
20. Consensus report on the ethics of foregoing life-sustaining treatments in the critically ill. Task Force on Ethics of the Society of Critical Care Medicine. Crit care Med 1990;18(12):1435-9.
21. Smith PN. Euthanasia and the doctors-A rejection of the BMA's report. Journal of medical ethics. 1989;15:124-128.

22. Artuk ME. Hukukçu gözü ile ötanazi. Ötanazi. In: Medikal etik, (doğum, ölüm süreçleri ve yaşamın anlamı. Hatemi H, Doğan H (eds). Yüce yayım. 2001: 42-60.
23. Alvarez Del Rio A. Some Reflections on Euthanasia. Türkiye Klinikleri J Med Ethics. 2007;15: 1-6.
24. Rosenau H. Aktif ötanazi. V. Türk-Alman Hukuku sempozyumu. 28 şubat-1 mart 2008 ankara, 104-124.
25. Goodlin SJ, Zhong Z, Lyn J et al. Factors associated with use of cardiopulmonary resuscitation in seriously ill hospitalized adults. JAMA 1999;282:2333-2339.
26. Ryan CJ, Kaye M. Euthanasia in Australia- the Northern Territory Rights of the Terminally Ill Act. N Engl J Med. 1996;334(5):326-8.
27. Gillett G. Euthanasia, letting die and the pause. Journal of medical ethics 1988;4:61-68.
28. Weeks LC, Gleason VR, Reise S. How can a hospital ethics committee help? Am J Nurs 1989;651-655.
29. Humphrey D. Elveda sevgilim. Jean's way. Kırmızı Kedi Yayınevi. İstanbul, 2008.
30. Grace J. Curtains for Dr. Death: after assisting 130 suicides since 1990, Jack Kevorkian is found guilty of a murder in Michigan. Time. 1999 5;153(13):48.